

JOSEP RAMONEDA

PARTICIPAR? GUANYAR!

Tot i amb el risc d'escandalitzar alguns professors d'educació física, monitors i animadors esportius, periodistes especialitzats, membres del Comitè Olímpic Internacional i altres espècimens humans que continuen creient-se o fent veure que es creuen una de les més celebrades estupideses sortides de boca cristiana, la frase del baró de Coubertin segons la qual «L'important no és guanyar, sinó participar», intentaré sostenir una afirmació ben senzilla: no hi ha esport sense competitivitat, la victòria i la superació formen part intrínsecament de l'esport. I aquest principi serveix tant per a l'esport professional o d'alta competició com per a l'esport de base, que en diuen alguns.

De fet, la demostració per la via empírica seria extremadament senzilla. Fóra suficient apel·lar a l'experiència personal de tots aquells (que som molts) que en algun moment de la seva vida han practicat l'esport, al pati del col·legi o amb un equip de fàbrica, a la plaça o al club de tennis, perquè s'imposés l'evidència. No cal pensar en competicions més o menys organitzades. El que, de bon matí quan els estels es ponen, dona la volta a la mansana corrent amb la llengua fora, està governat per un neguit ben definit: fer-ho millor que ahir: menys temps, més distància, etcètera: competeix amb si mateix. El que el dijous al vespre s'entreté jugant a futbol sala amb un grup d'amics manté sempre la il·lusió de guanyar, i si s'establís de jugar sense comptar els gols, ben aviat s'hauria desfet l'equip, perquè no hi ha futbol «no hi ha esport» sense possibilitat de victòria. El que puja muntanyes, «esport per excel·lència dels bons costums i de la moralina de la millora del cos i de l'esperit», fa col·lecció de cims i després d'haver-ne fet un ja pensa en un altre de més alt o més difícil. I així successivament.

ELS PRIMERS JOCS DE LA MODERNITAT JA SÓN MOLT LLUNY

L'experiència, la suma d'experiències individuals, no enganya: es practica esport per guanyar: per guanyar el contrari, per guanyar-se un mateix, a la pista o a la distància (llenguatge de la *performance* i del rècord). Sempre per guanyar. I aquesta norma no perdona ni en els sagrats personatges de la mitologia

clàssica. Alguns exemples, només, París va competir contra tots els seus germans per guanyar el seu toro preferit, que era el premi que s'atorgava al vencedor dels Jocs Fúnebres instaurats en honor d'ell mateix, que tothom creia mort. Deífob, l'histèric que el volia matar. I això, precisament, és el que va fer Patrocle; jugant a l'osset va sentir l'ira competitiva i va matar un nen, el seu amic Clitònim.

Aquesta voluntat de victòria, que alimenta l'esport dins i fora de la pista, no és, com s'ha pretès a vegades, el simple reflex d'un període social més donat a la competitivitat que altres. La voluntat de guanyar ha existit sempre: l'esport és una institució «una ritualització, més o menys incruenta» de la vocació competitiva que manifesta la confrontació de voluntats de poder que és l'existència de l'espècie humana. La competitivitat no és una característica específica d'un període determinant de civilització i cultura. La competitivitat és una forma d'expressió de la lluita pel poder que forja la trama comunitària. Es dona arran de terra en la vida quotidiana, en totes les formes de conflicte que aquesta vida ens ofereix «de la família a la fàbrica, de l'escola a l'Estat». La il·lusió d'eradicar la competitivitat és del mateix ordre que la il·lusió de suprimir la violència o anul·lar el poder: equival a confondre la societat amb una cosa distinta del que realment és. Només suprimint el poder suprimirem la competitivitat. I una societat humana sense poder no existeix. Per imaginar aquesta hipòtesi la literatura cristiana es va inventar els àngels. I fins i tot entre ells hi van posar jerarquies. La competitivitat, com la violència, es pot driblar, canalitzar, frenar o estimular, limitar o deixar esclatar, però no suprimir.

En aquest context, que és el nostre, que l'esport sigui competitiu no és només una dada objectiva, sinó que és un bé desitjable, forma part d'aquelles institucions que la societat inventa per tractar d'aconseguir un cert equilibri i una certa funcionalitat. L'esport és una forma de ritualitzar la competitivitat, de convertir aquest element de la tragèdia quotidiana en representació i comèdia. I, d'aquesta manera, treure competitivitat «i violència, que és un dels instruments al servei de la competitivitat», de l'escena social per traslladar-los a espais localitzats, pensats per fer aquesta funció desviadora de tensions i energies. Que el marc social en el qual es desenvolupa la competició esportiva actuï com a catalitzador i augmenti la tensió competitiva no és res més que una confirmació del lligam esport-societat. I no resta significació i utilitat al ritual esportiu.

Cada esport és una forma de representació de la competència social. En alguns casos és la lluita individual «un contra un» per ser el millor; en altres, és el conflicte de grup, «un equip contra un altre», i encara en altres és la lluita contra un mateix, que equival a la lluita contra tots els altres, perquè en el fons, darrere el desig de superació de la pròpia *performance*, hi ha

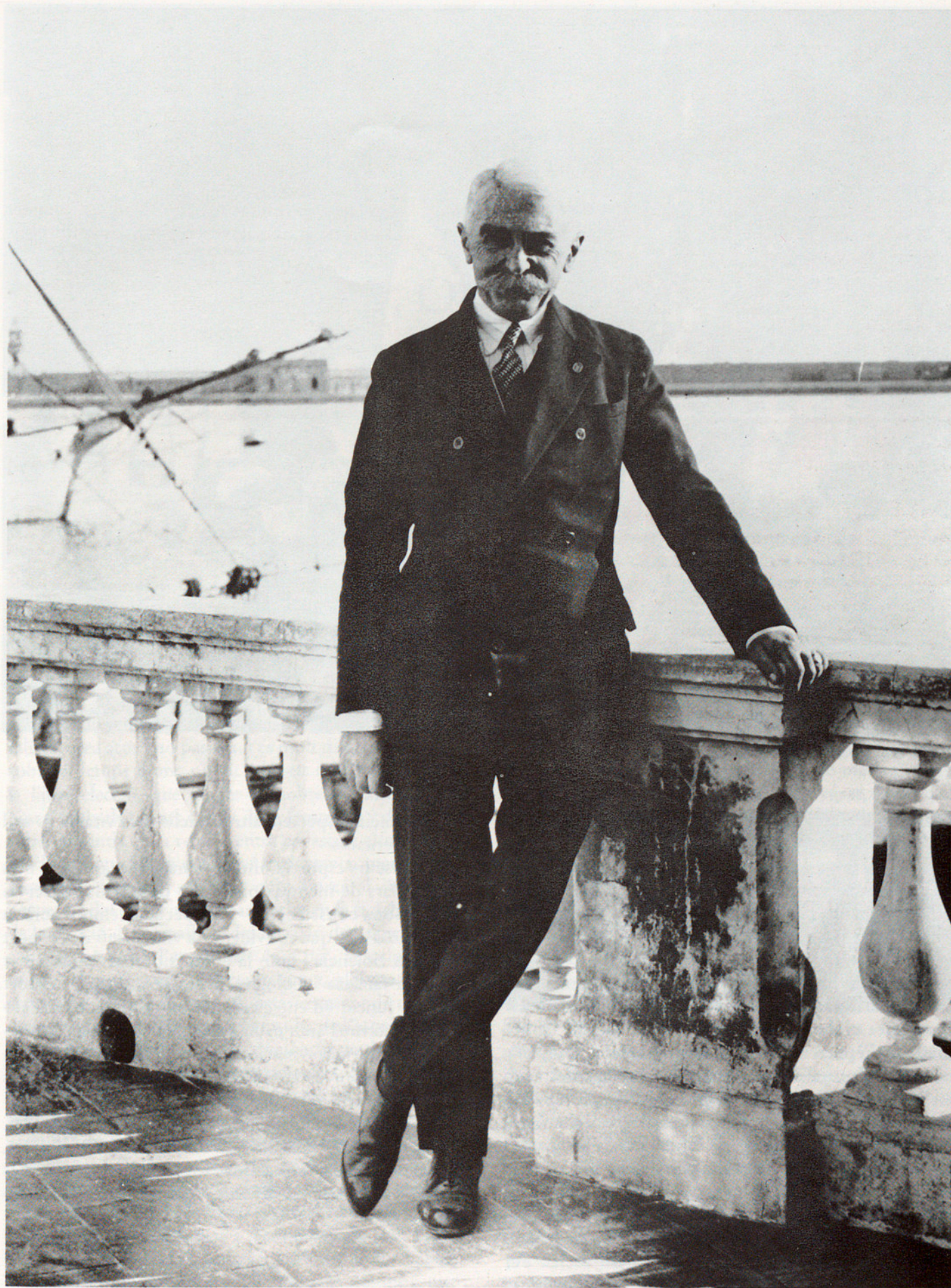
un rival col·lectiu «representat per la figura màgica del rècord. Aquesta lluita que allibera energies i dona reconeixement es fa d'una manera reglamentada, controlada i amb un grau de violència continguda, a través d'un simulacre que no té eficàcia productiva. Dóna resultats i rècords «i això s'avalua en diners», però no produeix mercaderies. Els criteris de control i paucificació s'anomenen regles del joc: són normes que fan de l'espai esportiu una mena d'espai ideal que es presenta com aliè a la realitat social. I és aquest caràcter d'espai fantàstic el que afavoreix totes les confusions tradicionalment concentrades en la més fofa de totes les ideologies, aquesta beatífica concepció de l'esport com a missatge d'unió entre els pobles, de fraternitat universal i de no sé quantes meravelles més.

Tota la normativa de l'esport respon a aquesta lògica competitiva que el constitueix per definició. I està dotat d'una singular característica: la possessió d'un llenguatge universal que unifica l'esport «i la competència» per sobre les fronteres i diferències: el llenguatge del rècord. Gràcies al rècord el ritm esportiu consagra la seva eficàcia universal.

Però, a més de la seva intrínseca realitat competitiva, l'esport ofereix una segona oportunitat per competir: la competició per via d'intermediari, és a dir, la projecció ideològica i sentimental en l'altre, «un jugador o un equip», com a forma de participar i viure com a pròpies unes victòries perfectament alienes. Naturalment, aquest segon nivell de la competitivitat esportiva està reservat a l'espectador i determina la seva peculiar relació amb la representació ritual. L'esport permet apuntar-se al cavall de la victòria des de la grada amb una contribució indirecta al resultat i, per aquest camí, estendre l'èxit esportiu molt més enllà de les seves petites dimensions.

Aquest lligam entre grada i terreny de joc és fonamental per a l'èxit del ritm. Només aconseguint l'atenció d'un nombre elevat de persones, «d'una part important de la ciutadania», l'esport aconsegueix la seva funció desviadora de tensions i ritualitzadora de conflictes. Cal reeixir en tot un mecanisme psicològic de vinculació entre el públic i els actors. Els actors han de demostrar que necessiten el públic, i aquest públic mateix ha de ser conscient que la seva utilitat no és estrictament passiva: el jugador número dotze, l'eficàcia del suport en massa i entusiasta dels espectadors; etc. Tot el seguit de tòpics que rodegen el *match* esportiu tractant d'implicar una societat. Perquè el ritual sigui eficaç, cal que la gent cregui que s'hi juga alguna cosa. I aquestes coses acaben «no podent ser d'altra manera», són un puntal més de l'ordre vaporós de l'honor, la dignitat i l'orgull nacionals.

A Catalunya en sabem prou, d'aquest tipus d'implicacions. Durant molts anys el Barça va ser l'única manera legal d'enfrontar-se amb Madrid, i, a més, amb alguna possibilitat de victòria. Però són complexes, i sovint psicopatològiques, les formes d'implicació del

LES IDEES DEL BARÓ DE COUBERTIN, SÓN AIGUA PASSADA?

QUINA ÉS LA FUNCIÓ SOCIAL DE L'ESPORT?

col·lectiu d'aficionats amb els protagonistes. El punt de contacte és, evidentment, la victòria com a aspiració.

Les motivacions i la vivència de la possibilitat de victòria són molt diverses. Pot servir igual per a l'àmplia gamma d'exaltacions nacionalistes, per via de la violència reprimida, de l'eufòria xovinista dels Jocs Olímpics de Los Angeles, com per al nacionalisme radiofònic del Madrid de *las Cinco Copas*, passant per la mateixa evolució del Barça del nacionalisme democràtic de l'època Montal fins a la insolència nunyista, com per a la catalització d'energies incontrolades, com en el cas dels *hooligans* anglesos i de tots els seus imitadors. Un ritual canalitzador d'agressivitat com és l'esport sempre està en els llindars de la violència i amb molt poc n'hi ha prou per passar del control repressiu al desencadenament agressiu. Per això és hipòcrita i pusil·lànim la condemna de la violència al voltant de l'esport. És voler negar la realitat, el paper i la raó de ser de l'esport. La seva funció social. Per això existeix, per això es manté, per això motiva el personal, afavoreix el desplaçament o la contenció de

la violència respecte a altres nuclis més vitals i és útil als governants.

El discurs esportiu oficial —una de les mostres més exemplars de mentida piadosa o de falsedat al servei de la bona consciència— ha especulat sempre amb la negació d'allò que és evident: la vinculació de l'esport amb la violència i amb la competitivitat. Segurament és una fal·làcia ideològica necessària perquè l'esport faci la funció «d'entretenir els que es queden». Però esport no rima amb pau i germanor, sinó amb competència i afirmació nacionalista i xovinista i si té un llenguatge universal és el que consisteix a donar guies de comparació vàlides a tothom en la lluita competitiva. I aquest és el secret de l'esport. De la mala llet, n'ha fet un ritu a l'abast de tothom. I de la victòria, una conquesta a la qual fins i tot poden aspirar els més febles. Si a més és divertit, tots contents. Però no enganyats.

JOSEP RAMONEDA